

Colecția MARIA VLAD

Obiceiuri și credințe din Săliștea de Sus

Casa

"In viață, fiecare om/bărbat trebuie să-și facă o casă și să pună un pom" - se spune în Săliștea de Sus.

Locul de casă se alege după poziția livezii, urmărindu-se să aibă ieșire la uliță/drum și să fie cu față spre răsărit sau spre miază-zi (sud). Pentru a nu ocupa toată grădina, grajdul și șura se făceau către uliță, într-o parte a casei.

Măsurarea locului de casă se făcea luna sau joia, considerate zile cu noroc.. Fundația, pteriutura, până nu demult se făcea din piatră de pe valea Buleasa, adusă cu căruța. Se alegeau pietre mari și late. Fundația nu se săpa decât în cele patru colțuri, unde se puneau lespezi mari.

Credințe. În fiecare colț de casă se punea câte un ban de argint; dacă nu aveau, puneau la temelie, într-o sticlă mică; nouă grăunțe de piper, nouă grăunțe de grâu, nouă bucăți de tămâie, sare mare și argint viu: pentru a nu se leagă nici un rău de casă și de căseni, să fie casa bogată, cu bani mulți; sarea se punea să se iubească între ei, banii - să fie puternici, sănătoși.

Dacă se măsura umbra unui om și se punea sfoara/bățul în temelia casei, acel om era bolnav în zilele de dulce - marți, joi, sâmbătă.

Sub pragul casei se pune o potcoavă aflată și un piaptan, pentru a păzi casa de rău, să fie în casă noroc și înțelegere, tot răul să rămână afară, să nu treacă pragul casei. La ridicarea hăizașului, după ce se puneau cornii și lețurile, în vîrf se pune, sub formă de steag, o năframă albă de păr, struț de flori - pospan, tidru, alte flori -, cu spice de grâu (în mărunti). Cu spicile de grâu fac o cruce, de care se leagă toate celelalte. După terminarea casei, năframa, care este foarte scumpă, se dă la maistăr, struțul se păstrează de gazda casei. Se pune struț ca în casă să se nască întâi fecior; năframa - să fie oameni văzuți în sat; culoarea albă - de bucurie și fericire.

După ce gata casa, se bea aldămașul căsii. Se face mâncare, se dă de băut; participă meșterii și toți cei care au ajutat la construcție. Pentru săparea fundației, adusul pietrei etc. se putea face și clacă.

După terminarea casei, în noaptea dintâi, nu dorm oamenii în ea: se pune o mătă ori câine, să nu se lege nimic de căseni. Casa se sfîrșește de către popă, care face feștenie, la care participă căsenii, neamuri apropiate, vecini, dar și femei bătrâne sau sărace. Acum, în fiecare colț de casă, se pune câte o ulcică cu fărină de grâu, în care este și o lumânare. Când popa face rugăciunile, se aprind lumânările, iar diacul desenează cruci pe toți cei patru pereți. La sfârșit, ulcelele se dau la copii de 3-4 ani, să le ducă acasă. Dacă nu se face feștenie, în casă va fi neînțelegere și pagubă. Când dormi în casă nouă prima noapte, visurile sunt tot atâtea semne, de bine sau de rău. Dacă te visezi în casă mândră, curată, iar gazda e îmbrăcată frumos, dar supărată, adică severă, e de bine; dacă te visezi în casă murdară, spartă, gazda voioasă, râzând - e de rău. De visezi că îți aduce cineva o farfurie sau alt obiect pe care tu nu-l dorești și îți-l lasă în casa nouă - nu-i de bine: acea femeie sau omul acela îți-a face rău, îți vrea rău.

Casa și toate celelalte acareturi sunt apărate de foc, de duhuri necurate, hoți, trăsnete, furtuni, șerpi - prin rugăciune și zile de post. Pentru foc - se ține Foca (23 iulie), pentru trăsnete - Sf. Ilie (20 iulie), pentru șerpi - Alexiile (5 martie). De Alexii nu se întinde fir de ață - să nu te muște șerpilor. Demult, se făcea "un mnez de d'em (ghem) de ață și zicea:

Nu fac d'em,
Ci înnod zernii
Să nu iasă
Inaintea noast(r)ă!".

Apa trece, Pietrele rămân.

Spală, maică, hainele
Că să duc cătanile.
- Dragu maichii, le-am spălat
Numa nu s-o chiar uscat.
- Lasă, maică, fie ude
C-așe trebe la răgute:
Când io tare-oi asuda
Hainele m-or stâmpăra.

Avut-am și io drăguță
Și o-am dat de crâșmăriță,
Crâșmăriță hoților,
Drăguța ostașilor.
Io-i cer un pahar de vin,
Ea-mi dădu ciubăru plin;
Io scot banii să-i plătesc,
Ea mă-ntreabă ce doresc.
- Io doresc, mândruță, bine,
Să nu fiu dator la nime.
- Lasă, bade, mni-i plăti
Astară, dacă-i vini;
Om mere și-om da la junci
Și ne-om iubi ca doi prunci,
Om mere și-om da la vaci
Și ne-om iubi ca doi dragi.

- Mamă, când tu m-ai născut
Doamne bine ț-o părut
C-ai gândit că faci un prunc
Dacă m-ai văzut că-s fată
Să mă hi maică aruncată
Într-o margine de baltă
Molul să mă molească
Apa să mă limpezească
- Mamă, când m-ai legănat
Cu-n picior m-ai legănat
Din gură mne-ai căntat
De-oi muri, să mor în foc
De-oi trăi, să n-am noroc
Pe căluț ne-om călări
Călărească-să dracii
Numa cioantele-s de ii.

Di, di, di cu căluț
Pân-om trece deluț;
Di, di, di și iară di,
Di, di, di căluț, mai tare
S-ajungem în sat, cu soare;
Di, di, di căluț cu ham
Să merem după dohan:
Dohanu l-om dohăni,
Pe căluț ne-om călări.
Călărească-se dracii
Numa cioantele-s de i.

1219

De la Sibiu vine poșta,
Vai, amar sună trâmbița,
Tuturor spre bucurie
Supărare, numai mnie.
Iar tu, mnică păsărică
Du această cărticică,
Du-o, du-o cu oftare,
Pune-o la badea-n cale.
De te-a-ntreba de unde-i
Spune-i tu dragă ce vrei,
Spune-i, spune-i cu oftare
Că o duci din depărtare.

1220

Mâncă-te-ar, bade, amaru
Când ii mere-n jos cu caru;
Numa-amaru te mânânce
Și roțile tî se strice,
Caru să-l duci, la căoșie
Și boii la măcelărie.

1221

La cules de cucuruz
Spusuț-am bade, ț-am spus,
La mine să nu te uiți
Unde-or hi mai puțânnii
Otii tăi să fie ai mnei.

1222

Mâncate-ar amaru amar
Mult te-am băut din pahar
Am crezut că beu pălincă
Și-am băut amar de frică

1223

Amărâtă turturică
Când rămâne singurică
Zboară, zboară pân-ce pică
Și nu mai știe nimnică
Zboară-ntr-o pădure deasă
De-a iezi viață nu-i mai pasă
Zboară-ntr-o pădure-adâncă
Nici nu bea, nici nu mânâncă
Unde vede-o apă bună
Ia fuge ca o nebună
Unde vede-o apă rea
Ea-o tulbură și-o bea
Unde vede-un vânător
Ea fuge la el în zbor
Vânătoru s-o pălească
Să nu să mai năcăjască
De pe lume s-o sfărsească
Să mă duc din ast-loc rău
Lângă soțioru mneu.

1224

Foaie verde bob uscat
Toți voinicii vin prin sat

In aceste zile femeile nu lucră. Cine vrea să lucre, trebuie să afume casa: înainte de răsăritul soarelui, aprind o cărpă și încunjură casa, de trei ori.

De șase martie, când este marți între tunuri, nu-i bine să țeși, să tai lemne, să lai - pentru că te tună (trăznește).

Este obiceiul să se pună deasupra ușii de la intrare mâțișoare, "mâțe" sfînțite, și o piatră găurită - tot pentru a feri casa de fulgere și trăsnete. O parte din "mâțe", când vine furtună mare, se pun pe foc. Tot pentru furtună, se scoate lopata și cociorva din cuptor și se aruncă în ocol cu gândul de a împrăștia ploaia; după ce trece furtuna, se pun la loc.

La construcții nu se folosește lemnul cu două inimi, se zice că îți mor copii și nu-ți merge bine.

Când pocnește ceva în casă, se deschide ușa de la sine, sau cade o icoană ori talger - este semn rău, tî se va întâmpla ceva rău.

Mai demult, pe vârful casei se punea cruce sau cocoș de tablă. Se puneau pentru a păzi casa de rele, iar capul familiei să fie puternic, sănătos, ca și cocoșul.

Când se face cuptor nou, se punea un cap de cocoș în el, în temelie, să fii puternic, tare și trainic.

Din casă nu-i bine să dai jar din vatră - poate să-ți ia laptele de la vacă.

Vinerea nu-i bine să sterghi hornul, primejdie de foc.

Când sar scântei spre tine din foc, se scuipă în foc și se zice: "săriți în ochii tizmașilor (dușmanilor)!". Atunci, se zice, te vorbește cineva de rău.

Dacă țiuie focul, se face ger mare.

Vâlfa este un fel de presimțire. Când îți vine să cânți morțește, ai vâlfă că va muri cineva din familie, sau i se va întâmpla o nenorocire. Animalele mugesc, caii nu au stare. Când este foc (incendiu) în apropiere, câinele urlă.

E semn rău când cântă găina cocoșește. Atunci se prinde găina, numai de către femeie, intră cu ea în casă și măsoară de la masă, începând cu capul, până la prag. Dacă ajunge cu capul pe prag, ii taie capul și găina este pregătită și se mânâncă toată, în afară de cap. Capul se îngroapă - ca să îngroape răul - în livadă, sau oriunde este un loc mai ferit. Dacă pe prag se vine coada, atunci i-o taie și lasă găina să trăiască, dar fără coadă.

Şarpele casei. La fiecare casă se află un șarpe, care nu-i bine să fie omorât - moare, pierde, se pierde norocul casei. Redăm, în continuare, două întâmplări:

I - «Se zicea că, mai demult, o fătuță, de câte ori mânca, ieșea afară să mânânce, spunând: "Mă duc să dau de mâncare și la puiuț meu!". Cei din casă n-au băgat-o în samă, din toamnă până în primăvară. Int-o zi, o făcut de mâncare cotoz. Fătuța o ieșit afară să deie de mâncare și la puiuț. Mamă-sa și tată-so o mărs să vadă cui i dă de mâncare, ce puiuț are. Fetița era în colejnă, aşezată pe tăietor. O pus jos, lângă ea, blidul cu cotoz și o zis: "Hai, puiuț, că ț-am adus de mâncare!". Părinții o văzut un zerme mare cum se aşază în poala fătuței și începe să mânânce: o dată ea, o dată zermele. Mă-sa o leșinat. Tată-so o mărs și o omorât zermele. Da', a tria zî, i-o perit tăte oile, vacile, porcii și găinile. Fătuța o stat tăt supărată după puiuț ei și zdera mereu».

II. - «O fătuță ieșea, dimineața și seara, să mânânce afară lapte dulce cu coleșă caldă, spunând că în casă i pré cald. O vară întreagă părinții o lăsat-o așé, să mânânce unde a vré. Dacă o vinit vremuri mai reci, părinții o urmărit-o pe fătuță: ea mânca în dosu casei. S-o mirat când, ajunsă acolo, fătuța o șuierat și, la șuierul ei, o vinit un zerme mare, cât o botă de căptiță. El venea cu gura căscată și dând din coadă de bucurie. S-a cuibărit în poală la fătuță și au mâncat împreună. Fata îl tot măngâia și îl alinta, spunând: "Mânâncă, scumpul meu frățior!" (fătuța nu avea alți frați). Părinții o sfădit-o pe fată și o omorât zermele. Timp de tri zile fătuța o plâns, apoi o murit».

Rândunelele și porumbii dacă-și fac cuib la casă - semn că noroc și cinsti vei avea.

Pentru casă se pot face vrăji: cu nouă lacăte noi, încuiate pe un gând, și, încuiate, se pun sub prag și se zice:

Mă dusei în pădurice
După ouă de bobice:
Luăm nouă,

Lăsăm două
Ca bobicea să mai ouă.

(Cartoful)

- Nu închid lăcătile
Că închid gura dușmanilor mei!

Săliștea de Sus. De la Maria Iuga, 83 ani, Anuța Grad, 80 ani, 1983.

Hrana

Când se gătește mâncare nouă - se aruncă de trei ori câte puțin din ea, jos, de susfetul morților, apoi se zice:

Mâncare nouă
In gură veche,
Dă, Doamne,
Să nu se ciunte.

Săliștea de Sus. De la Maria Iuga, 83 ani, Anuța Grad, 80 ani, 1983.

*

In timpul mesei bărbații trebuie să-și scoată clopol din cap, dacă nu și-l scot este păcat mare.

*

Inainte de a începe o pâine se face pe ea, cu cuțitul, semnul crucii. De mulțumire că o avem.

*

Pâinea nu se pune, niciodată, cu fața în jos, este mare păcat. Se zice că "îți întorci fața de la Christos", "îi întorni spatele".

*

Când ai vacă cu lapte, nu dai sare din casă. Cine dă sarea, își dă laptele de la vacă. Își se pot face vrăji cu sarea.

*

Tinerii - i bine să poarte la ei sare mare, sfîntită, că nu se leagă nimic de ei (vrăji, ură, deochi)

Săliștea de Sus. De la Maria Iuga, 83 ani, Anuța Grad, 80 ani, 1983.

Vinerea și miercurea nu se dă din casă de dulce, să n-aibă pagubă.

Somnul

Apa pentru ciupăitul copilului se aduce înainte de asfințâtul soarelui și nu se aruncă decât a doua zi după răsărit, pe flori: "să sie coconul, când a si mare, iubit ca florile".

Se zice că omul este bine să doarmă pe o cruce mică, pusă sub perină.

Când nu poate dormi copilul mic:

Mama ia un piaptă, merge la fereastă și zice:

- (Numele copilului) să se hodinea,
Celălalt se pedepsea!

Apoi poartă piaptă prin fața ochilor copilului și zice:

- Măi (numele copilului), vezi lumină!
Ie-ți somnul și hodina!

După aceea mama pune piaptă sub perna copilului.

Alte femei iau o fătoarie în cap, se uită la lumină prin piaptă și zic:

- Eu mă uit la lumină,
Să-mi ieu somnul și hodina!
Lumină să se potolea,
Coptilul să se hodinea!

Alte femei fac de rău. Unde văd lumină, mărg la tăietor și iau surcele de lângă el, cu gândul să ia somnul copilului.

Când copilul mic este văzut de cineva, oricine, este bine să ieie păr din cap, de pe cojoc, de pe cergă și să se pună la copil sub fașă, zicând:

- Ptiu, ptiu, ptiu!
Na-ți somnul și țăță!

Săliștea de Sus. De la Maria Iuga, 83 ani, Anuța Grad, 80 ani, 1983.

**Aceeași Mărie
Cu altă pălărie.**

Colecția AUGUSTIN MICU, Cicârlău, 2002

Eu pă tăti i-am întrebat
Pe-al mneu unde l-ați lăsat?
Ei mni-au spus că l-au lăsat
În cimitir la Stalingrad
- Mândră de ți-i dor de mine
Sui pă tren, că trenu vine
Până-n Rusia la mine
Și-acolo tu te dă jos
Unde-i săngele mai gros
De-i vedea sănge de-al meu
Ie-l în brață du-l acasă
Și-l îngroapă sub fereastră
Și-i pune la cap un struț
Să știe că ți-am fost drăguț
Și-i pune la cap o pană
Să știi c-am murit cătană.

1225

Pădure, dragă pădure,
Nu mă mai spune la lume
- C-am vărat o vară-ntine.
Lasă să mă spuie frunza,
Că ea mi-a ținut umbra.
- La mine și la mândra
Pădurice, deasă ești
(Și m-ai deasă o să crești)
Pădurice de stejar
Lasă-mă să tau un par
Să fac orice la car
Să cobor mândra din deal.
- S-o cobor din deal în vale,
Până-n uliță cea mare.

1226

Moldovă - cea bătrână
Îți plângă sora cea bună
Când stăteai îngrijorată
Neștiindu-ți de-a ta soartă
În război te-ai azvârlit
Să se-aleagă, în sfârșit,
Ori vei fi biruitoare
Ori vei fi bătută tare
Soarele se-ntuneca
Sâangele pârâu curgea
Ostașii tăi voinicii
Au găsit și mari și mici
Și-au luptat ca niște lei
Cu tot focul inimei.

1227

Supărat ca mine nu-i
Numa prin cucului
Când îl lasă maica lui
Că-l lasă fără aripi și pene
Ar zbura da-rău să teme
O vinit bdiata turture
Și-o luat puii la ie.
S-o-ntors cucu într-o vreme
Și-o aflat puii cu pene.

- Haideți pui la tata vost
- Dute tată-n bdiata ta
Nu ne-ai crescut mneta
Că ne-o crescut măicuța
Tăt cu grâu di pă ogoară
Și cu apă din izvoară.

1228

Cuculeț de la pădure
Du-te la mândra și-i spune
C-o să mărg la ea odată
Când o fi frunza mai lată
Și dragostea mai curată.

1229

Bate vânt din răsărît
Bădița n-o mai vinit
Vântu bate tăt mereu
Da nu vine badea mneu.

1230

Pă sub Lună, pă sub Stele
Să duc șir de rândunele
Da ele, nu-s rândunele
Că-s gânduri de-a mândri mele.

1231

Cucu cântă, mnierla zboară
Doru badi mă omoară
Bădița mni-i mărișor
După el, eu stau să mor.

1232

Astă-noapte te-am visat
Mândră că te-am sărutat;
M-am scusat și-am pipăit
Da nimnică n-am găsit
Numai doru inimii
Scris pe fața perinii
Cu cerneala ochilor
Și dulceața buzelor.

1233

Mă dusei la plug pe coastă
Cu boii de la nevastă
Și-arai două-tri brăzduță
Și vini și-a me drăguță
Cu găina fiptă-n poală
Cu oiaga subsioară:
- Bun lucru, bade, la plug,
Bine-ți merg boii la jug!
Mă uitai în jos pe vale,
Văd nevasta cu măncare:
- Du-te, hâdă, înapoi!
- Nu mă duc că ț-am dat boi!
- Du-te, hâdă, c-am măncat,
Când te văd m-am săturat!

Imbrăcămintea

Hainele întoarse pe dos - întoarcerea răului făcut de cineva.

Dacă i-i rău cuiva marțea, joia și sâmbăta - i-a făcut cineva vrăji. Atunci se ia cămeșa cu care se îmbracă omul, în ziua când i-i rău, se ia așe, nespălată, și se duce la o femeie care știe de întorsură. Femeia ie cămeșa, o întoarce pe dos și o bate cu dunga pranecului, de la ușă la masă, de nouă ori. Se răsușește cu mâna stângă și, în același timp, cu dreapta, se bate cu pranecu. De nouă ori. În timp ce face toate acestea, zice:

- Nu lau cămeșa,
Intorc răul pe (cutare)!

Și frâmbdia - brâul este bun la vrăji. Dacă vrei să faci să moară cineva, "îi ie lut din urmă și-i faci chip din el.. În chip, bagi nouă ace de gămălie, cu numele femeii. Cu frâmbdia ei se leagă chipul (păpușa) în horn. Se pune și un liliac viu în pod (podul casei), într-o cușcuță, și i se dă măncare și apă. Cât timp rezistă liliacul și chipul în horn, atât timp trăiește femeia.

La femeie îi este rău marța, joia și sâmbăta. Cele nouă ace se pun: în cap, inimă, plămâni, mai, stomac, mâini, pticioare, burtă și organe genitale. Nu se poate face de întorsură dacă nu ai chipul femeii.

Săliștea de Sus. De la Maria Iuga, 83 ani, Anuța Grad, 80 ani, 1983.

Corpul

Nu trebuie să pleci, dimineața, nespălat pe față. Se crede că "în cealaltă lume îi săruți în cur pe toți pe care-i vezi în ziua aceea".

Părul se tunde când este lună nouă și, părul tuns, se pune într-un plop sau răchită, cu gândul să crească ca și plopul sau salcia.

Unghiile se tăie când scade luna, în orice zi, în afara de Duminică. Unii oameni pun unghiile tăiate în sân, alții le pun, cu o bucată de lemn, în foc - pentru că, în cealaltă lume, lemnul să dea seamă ce a făcut cu unghiile.

Părul care cade când te piepteni, sau când îl tai - se strânge într-un săculeț și faci perină din el pentru când va muri, să i-o pui mortului sub cap.

Duminica și în sărbători mari - nu-i bine să te speli, și nici copilul, că Maica Sfântă te spălă cu foc în ceea lume.

Când strănuți, streșini, și se zice:

- Voaie bună, noroc și sănătate!

Trebuie să spui:

- Mulțumesc lui Dumnezeu și dumitale.

De ești răcit și strănuți și și se zice:

- Voaie bună și sănătate!, îi răspunzi:

- Mulțumescu-ți de cuvânt,

- Dar de voie, nicidecât.

Drumul

La drum se pleacă, de obicei, luna, dar și în celealte zile, în afara de marți. Marțea este zi becisnică.

Când îți taie calea o pisică sau un iepure, poți să te întorni din drum, că nu-ți îmblă bine. Dacă îți ieșe în cale vulpe sau câine, e de bine, sunt animale norocoase.

La drum, ca să fii apărat de duhuri și vrăji, este bine să ții la tine: nouă boabe de piper, nouă boabe de grâu, nouă bucăți mici de tămâie, sare mare și o coajă de

Două lemne,
Fodo-lemnă

Și mai multe mânânte.

(Scară și futeră)

Colecția AUGUSTIN MICU, Cicârlău, 1987.
De la Găvrilaș Gheorghe, 64 ani.

lemn care se deslipește singură. Toate, se pun într-un săculeț mic de pânză, la brăcinar, zicându-se: ' Când s-a lipti coaja înapoi pe lemn, atunci să se lege de mine răul! ". Alți oameni se cântăresc în pielea goală cu argint viu și sare mare slujită, lăsându-se cântarul să se balanzeze de trei ori. Toate acestea se poartă la brâu, tot timpul.

Săliștea de Sus. De la Ioana Vlad, 58 ani, Anuța Măticeș, 81 ani, 1983.

Lucrul. Munca

Când încep lucrul, țărani spun: "Doamne-ajută-mi!", Când termină: "Doamne, mulțămescu-ți că mi-ai ajutat!".

Vinerea nu-i bine să mături în casă: îți mănâncă uliul sau hulpea găinile. Nu se mătură seara, nici noaptea. Dacă se mătură, se începe măturatul de la ușă spre masă și se lasă gunoiul acolo, până dimineață. Gunoiul din casă nu se scoate după sfînțitul soarelui. Dacă-l scoți, se zice că îți intră diavolul în casă.

Cloșcă se pune, de obicei, duminica, atunci când își oamenii de la biserică. Dar nu se pune când este mort în sat - să nu iasă puii morți. Ouăle se iau și se pun mai întâi în năframa femeii, apoi se pun în poală. Dacă vrea să aibă mai multe puicuțe, se pun nume de jid la fiecare ou: Faigă, Seny, Mina, Sură, Râfcă, Ită, Iantă etc.).

Săliștea de Sus. De la Ioana Vlad, 58 ani, Anuța Măticeș, 81 ani, 1983.

Pământul

Bătrâni din Săliștea de Sus spun că pământul e făcut de Dumnezeu în cele șapte zile de la începutul lumii.

Uliul n-a vrut ca Dumnezeu să facă fântâni și nici ape, de aceea nu l-a ajutat cu nimic. Dumnezeu l-a blestemat să nu bea apă decât de pe frunze și din apa de ploaie de pe penele lui.

Cioara a fost blestemată să nu deie nici un cântec, să nu aibă nici un folos și să o urască toată lumea.

Cucul nu a vrut să-și facă cuib, el locuia în cuibul altor păsări. A fost blestemat să nu poată cânta decât de 7 aprilie până în 29 iunie și nimeni să nu-l cunoască după ce își pierde glasul.

Pupăza n-a vrut să ajute la semănatul grâului. A fost blestemată să-și piardă glasul ca și cucul, iar cuibul să-i fie puturos, să nu se apropie nimeni de el.

Pământul a fost, de la început, rotund. Se credea că stă pe apă, pe doi pești mari. Iarna, pământul se îndepărtează de soare pentru că cei doi pești se cufundă în jos din 22 septembrie până în 21 martie. Din martie, peștii se ridică și pământul se încălzește. Cutremure sunt atunci când se mișcă peștii.

Sfârșitul pământului nu va mai fi din apă, din potop. Semn că nu va fi din potop este curcubeul.

Spre sfârșit, lumea își va pierde credința în Dumnezeu și vor veni păsări cu clonț de fier asupra pământului și vor lua totul. Oamenii nu vor mai fi stăpâni pe nimic. Se vor bate între ei, ca la începuturi, la "venire". Sfârșitul va fi prin tăiere și tizmă: tată va tăia pe fecior, frate pe frate, mamă pe fată...

Când trece rândunica peste holda de grâu, grâu se apleacă lin; când trece scorpiușele se bat tare unele de altele.

Mama pământului este femeie. Avea ochi ca două flăcări de foc, capul era încoronat, sclipitor. La începuturi, mama pământului vroia ca fiecare familie să-i dea prima fată născută, ca jertfă. Așa a fost mult timp, până a venit un om mai tare ca ea și s-au înțeles să-i dea fiecare câte o vită pe an. Apoi, oamenii s-au sfătuin să scape de ea. Au făcut o groapă mare, cu margini de fier și cu capac tot de fier. În groapă, înainte de a veni ea, au pus răsină. În locul capacului au pus o pânză mare, albă. Când a venit Mama pământului, oamenii i-au spus că-i prea mult să dea o vită pe an de fiecare familie, să lase mai puțin. Ea s-a supărat și s-a repezit la ei să-i mânânce. A căzut în groapă, n-a mai putut ieși. Oamenii au pus capacul de fier peste ea. Groapa era numită slop. Oamenii au întrebat-o unde este casa ei. Ea le-a spus că se află într-o pădure întunecată, la marginea satului. Ei au mers acolo și au

1234

Verde-i frunza cea de fag
Tristă-i viața ce o trag
Verde-i frunza cea de nuc
Tristă-i viața ce o duc.

1235

Măicuță, când m-ai născut
Mai bine-ai fi făcut
Două fântânele reci
Între două dealuri seci
Mamă, cine-ar fi trecut
Apă rece-ar fi băut
Și poman-ai fi avut
D-așe, mamă, pentru mine
N-ai pomană de la nime
Ori, să mă fi făcut fată
Să nu mă ducă-n armată
Să am sumnă și zadie
Să nu fiu în cătanie
D-așe, m-ai făcut fecior
Lumea s-o-nconjur
Să trăiesc fără noroc
Înconjurat de foc
Totu-i foc, în jur-mprejur
Doamne greu mni-i singur
Ține, mamă, zile multe
Rod în pâine, pace-n țară
Și lui Hitler, moarte-amară
Hitler, domnu nemților
Ducă-i cordii carnea-n zbor -
Numa el, mamă-i de vină
Că mânânc ptită străină
Și că plec cu trenu iară
Măicuță-n altă țară
Unde-i numai foc și pară.

1236

Trecui valea, mor de sete
Mă-ntâlnii cu două fete
Două fete-n haine nouă
- Sărutale-aș pe-amândouă
Aș iubi pe cea mai mare
Cea mai mică-mi place tare
Aș iubi pe cea mai mică
Cea mai mare-i mai voinică
O să fac o lege nouă
Să le iubesc pe-amândouă
O să fac, o lege veche
Să-mi iau una din pereche.

Scrisori de pe front

Caietele GHEORGHE BOITOR, Băsești, n. 1910

1237

Foaie verde trei carine
Cum merg cu trenu pe sine,

Eu uitându-mă napoi
 Mă gândesc mereu la voi.
 Tot la voi îmi este gându
 Și mereu mă atacă plânsu
 Că în loc să fiu acasă,
 Să iau sapă, să iau coasă
 Și să mă plugu și caru,
 Of, cum îmi crește amaru
 C-am plecat în altă țară,
 Nu știu când oi vini iară,
 Nu știu dacă încă o dată
 Mi-or mai zice pruncii, tată,
 Vino și mă ia în brață
 Și mă mângâi cu dulciață.
 Foai verde de trifoi,
 Mult mă tot gândesc napoi,
 Ce am lăsat mai găsi-oi?
 Lăsaiu casă, lăsaiu sură
 Și soția me singură,
 Lăsai vie, strugurași
 Și scumpii mei copilași,
 Lăsai toată a me moșie
 Și-am plecat în cătanie,
 Am luat trenu și calea,
 Șesu, lunca ș-apoi valea
 Și mergând aşe departe
 Pe trenu cu multe roate
 Gândindu-mă înapoi
 Ce-am lăsat mai găsi-oi,
 Nevasta și scumpii prunci,
 Câmpiiile ș-apoi lunci,
 Zicând la toți din Comună
 Încă o dată ziua bună,
 Ziua bună a mea soție,
 Eu mă duc, Dumnezeu știe
 Când oi întoarce napoi,
 Peste un an sau peste doi;
 Ai grije de copilași
 Care ne sunt drăgălași,
 Însă tatăl ceresc știe
 Ce sortă îmi este mie.
 Însă zilele de azi
 Le petrec cu mult năcaz.
 Nici un prânz și nici o cină
 Nu le petrec cu hodină
 Și aşe trăiesc mereu
 Plângându-mi binele meu,
 Binele meu cel de-acasă
 Și viața ce frumoasă
 Pe care din civilie
 O-am schimbat în cătanie.
 Of și ce viață amară
 Să fac cătanie iară!
 Lăsai copii fără tată
 Și soție supărată
 Într-o țară îndepărtată
 Cu tot lucru încredințată,
 Fii bărbat și fii muiere,
 Griji de prunci și de avere.
 Și te las cu Dumnezeu
 Că perzi ajutoru meu,
 Griji de copii și de tine

găsit-o: era plin de mărgăritare și de aur. Au luat tot din casă, au făcut biserică și au rămas bogăți. Se crede că în sat, în dealul Cetățeaua, se află o cetate de fier, în care se află bani, dar nu se poate apropiă nimenei de ea, este pusă cu duh rău. Se zice că, mai demult, niște porci au scos o ladă de fier plină cu bani de argint. Banii aveau pe o parte o coroană cu un animal urât, iar pe cealaltă parte numărul şapte. Se crede că lada se află și acum la un om din sat.

Săliștea de Sus. De la Ioana Grăd, 60 ani, Ioana Vlad, 68 ani, 1983.

Apa

Apa a făcut-o Dumnezeu în ziua a treia. Marea a fost făcută după ce a terminat pământul. Se zice că marea n-are fund și acolo stă omul mării, jumătate om, jumătate pește.

Orașele Sodoma și Gomora au fost înghițite de apă, pentru că oamenii și-au pierdut credința în Dumnezeu.

În sat sunt oameni anume care sapă fântâni și știu să le pietruiască. Înainte de a săpa, se stropește locul cu adezmă și se face semnul crucii. Fântânile se sapă de obicei vara, când este secetă mare.

Săliștea de Sus. De la Ioana Grăd, 60 ani, Anuța Mătieș, 81 ani, 1983.

Cerul

Cerul este apă. Numai al șaptelea cer este o ceață deasă, ca o pânză și tot poartă văzduhul.

La început, cerul era foarte aproape de pământ și numai cu timpul s-a îndepărtat de el. Cerul se sprijină pe o ceață tare și este ținut de Luceafărul de dimineață. Luceafărul apare de patru ori pe an în formă de cruce.

Se crede că sunt șapte ceruri, fiecare cu planeta lui și vremea lui. Vremea se schimbă din șapte în șapte ani.

Cele șapte ceruri se învârtesc mereu.

Când fulgeră și sunt vremuri grele se zice că se deschide cerul

Săliștea de Sus. De la Anuța Iuga, 81 ani, 1983.

Soarele

Soarele l-a făcut Dumnezeu în ziua a patra.

"Se zice că mai demult, soarele s-o ibdit cu o fată frumoasă și s-o căsătorit. Fata nu-l vedea decât noaptea. Cineva o învăță să aprindă o lumnină, când el doarme, să-l vadă mai bine. Da' el s-o trezit, o plecat supărat și o blestemă pe fată să nu poată naște până a veni el la ea. Ea o plecat în căutarea lui, atunci și-o dat sama că el i soarele. Tot îmblând, a nimerit la un bătrân care avea albine ce știau toate celea. Șapte dealuri o trecut până o găsit unde locuia soarele. Ea s-o aşezat în calea lui. Sara, la sfînțăt, soarele o venit și o trecut peste ea. Așe o putut naște".

La început, soarele a avut infâțișare omenească. Dar întrând în apă, l-o înghiță balaurul. La șapte zile, oamenii au reușit să prindă balaurul și să scoată soarele, dar cât a stat acolo și-a piedut infâțișarea de om.

Soarele apune în apă și, peste noapte, tot în apă stă. Tot din apă și răsare. Apa poartă soarele. Când intră în apă, de fierbinte ce este, apa clocoște.

Când trec cerurile, atunci ele întunecă soarele. Intunecimile soarelui sunt semn de vremuri grele: foamete, război, puhoiae, secetă, cutremure.

Poporul îl numește sfântul soare - el luminează și încalzește pământul. Dacă n-ar fi soare, nu s-ar face nimic pe pământ.

În zorii zilei, înainte de răsăritul soarelui, la sărbătorile femeiești - Foca, Alexia - se afumă casa cu o cărpă aprinsă, pentru bube și zerni. Tot înainte de răsărit, în vinerea mare - vinerea sacă - se aduc stropi de la moară: femeia merge cu un vas să ia stropi de pe roata morii; cât timp ia stropii, merge și vine înapoi, nu trebuie să vorbească nimic, cu nimeni. Stropii îi păstrează și-i folosesc la vindecarea unor bube.

Săliștea de Sus. De la Simion Font, 80 ani, Floarea Tomoiagă, 81 ani, Ioana Vlad, 60 ani, 1983.

Luna

Luna a făcut-o Dumnezeu deodată cu soarele, ca luminător de noapte. Avea

Înalt cât casa,
 Verde ca mătasa,

Amar ca fierea,
 Dulce ca mierea.

(Nucu)

înfațisare omenească până când Cain și Abel au făcut primele omoruri pe pământ. În lună se văd cei doi frați, iar între ei se află un ciubăr cu sânge nevinovat care tot strigă: "viață la cer".

Ziua, luna este acoperită de lumina soarelui. Se spune că luna este mâncată de vârcolaci, atunci când se întunecă și nu se vede (eclipsă). Luna stă numai pe cer, nu coboară în apă ca soarele. Este bine să se sădească pomi când e lună plină. Când e lună nouă, nu-i bine să tai copacii pentru construcții: se crede că va muri capul familiei. Când e lună nouă este bine să se tundă părul și să se zică:

Crai nou în țară!
Câți te-o văzut în ias' sară
Toți să te iubea' la vară,
Tinerii să te iubea',
Bătrâni să te cinstea'
Cu mesele întinse,
Cu paharele pline!

Acstea cuvinte le spune mama fetei sau o altă femeie care-i taie părul, să crească mare. Cearcănele lunii prevestesc vreme rea și friguroasă. Luna este cea mai friguroasă de pe cer.

A treia generație de mărândăi, sau alții pe care este blestem pe familie, nasc copii lunatici. Lunaticii, în anumite perioade, urcă noaptea pe case, pe sărme. Nu-i voie să grăiești cu ei când sunt sus, ci să faci semnul crucii cu un cuțit, acolo unde te afli, și să-l îngriji în pământ. El se va coborî singur, fără să i se întâmpile ceva.

Săliște de Sus. De la Simion Font, 80 ani, Floarea Tomoiagă, 81 ani, Ioana Vlad, 60 ani, 1983.

Steale

Stealele au fost făcute deodată cu soarele și luna, să le vadă oamenii noaptea. Cele mai cunoscute în popor sunt: Carul Mic, Carul Mare, Drumul lui Traian (Calea Lactee), Jocul fecioarelor, Găinușa, Peștii, Gemenii, Steaua Polară, Sabia Vlădicului și Steaua Fetei.

Steaua Fetei este o stea de primăvară. Omul apelor a prefăcut o fată frumoasă în stea, să nu o găsească nimeni. A aruncat-o în inima apelor și de acolo ea tot cântă. Stealele căzătoare sunt copii care mor nebotezați.

Oamenii cred că fiecare are steaua lui.

Luceafărul a fost cel mai mare om în cer. A greșit față de Dumnezeu și a fost pedepsit, l-a prefăcut în stea. Luceafărul umblă pe sub pământ și se vede de două ori pe an: din martie până în iunie și din octombrie până în ianuarie.

Descântece la stele, pentru fete bătrâne, nemăritate:

Sté, steluța mé,
Du-te-n lume,
Peste lume,
La orânda mé anume!
Cu coada o lové(ște),
Cu limba o porné,
La mine sosé!

Acet descântec îl zice seara, după ce răsar stelele, o femeie anume, pentru plată. Tot după ce răsar stelele, se ia un brâu și se descântă:

Brâu, brâușoru meu,
Fă-te șarpe laur,
Șarpe balaur
Cu totul de aur,
Cu 24 de picioare mergătoare,
24 de limbi împungătoare!

Brâu, brâușoru meu,
Păși la ursitu meu
Ori de unde-ar si
Cu limbile să-l împungi
Și străpungi
Și la mine să-l aduci!

Se zice de trei ori, de fiecare dată făcându-se câte un nod, ca să fie pe brâu trei noduri. Apoi brâul se face colac, în care se îngrije un ac. Se pune sub perină peste noapte și îți visezi orânda.

Săliște de Sus. De la Simion Font, 80 ani, Floarea Tomoiagă, 81 ani, Ioana Vlad, 60 ani, 1983.

Și te roagă pentru mine
La Dumnezeu ceresc tată
Să mă aducă acasă o dată
Și ca să mă scape iară
De astă viață amară,
Zile negre, nu senine,
Mestecate cu suspine.
Mult mă mir că cum trăiesc
Și de rele nu plesnesc.
De când de acasă am plecat
Numa tot de rele am dat,
Tot de rele și de gânduri,
De suspine și de plânsuri.
Foaie verde mărăcine
Iaca trenu jos mă pune,
Foaie verde măr rotat
Unde pe noi jos ne-o dat
Muster Lagăr l-au chemat.
Și iar verde foaie lată
De la gară la casarmă
Eram câți frunză și iarbă,
Eram mii și eram sute -
Toate căile-s umplete
Și toți tineri ca și mine
De prin satele vecine.
Frunză verde de alun
Când fu marți până-n Crăciun
Am plecat din nou la drum
Supărați ca vai de noi,
Mâncăți de multe nevoi,
Desbrăcați, flămânzi și goi.
Dar acumă n-am mărs mult
Și la barăci am ajuns,
Aici la lucru ni-o pus
Și ne dă supă, măi frate,
Cu cartofi necurățite
Cu lacrămi învăluite
Și ne-au dat paturi curate,
Hai să ne culcăm, măi frate,
M-am culcat și-am adurmit
C-am fost tare obosit;
Cum eram aşa culcat
Un vis frumos am visat,
Am visat că-mi văd soția,
Pruncii, casa și moșiea
Și prin somn aşa gândesc,
Doamne, ție-ți mulțumesc
C-am ajuns acasă iară,
În a me iubită țară,
La a mei princi, l-a me soție.

1238

Foaie verde trei carine
Iaca primăvara vine
Și de-aș fi și eu acasă
Aș prinde la plug pe coastă,
Aș ara și-aș sămâna
Și-apoi cu grapa aș grăpa.
Când vreme de sapă vine
M-aș duce în holdă la mine
Cu nevasta dimpreună,

Veseli și cu voie bună.
 Dar Dumnezeu cel sfânt știe
 Când oi mere în sat la mine
 Să-mi mai samân cel ogor
 După care plâng cu dor,
 Plâng cu dor și cu suspine
 Și cu lacrămi din inimă
 Că biata nevasta mé
 O rămas prea singuré
 Și pruncii ne sunt prea mici.
 N-are cine-i plugări
 Și Dumnezeu cel sfânt ști
 Câtă vreme avem pe aice
 În-a asta țără ré
 Cu nume Germanie.
 Vut o fi ea blestemată
 De Dumnezeu ceresc tată
 Că tot rău ce am avut
 De la ié s-o început.
 Așe rău cum aici este
 N-am auzit nici în poveste
 Că n-avem nici ce mâncă,
 Nicăi hodină în țara asta.
 Când să ai un pic hodină
 Iată că alarmă sună,
 Trebe să fugi, frate dragă,
 Să te-ascunzi să nu te vadă,
 Să nu-ți vadă hainele
 Că sunt din Germanie.

Cântări Maicii Domnului
(selecție de Dumitri IUGA)

1239

Veniți, creștini, la rugăciune

Veniți, creștini, la rugăciune
 În casa Domnului Preasfânt,
 Veniți, creștini, plecați genunchii
 Și fruntea voastră la pământ.

Când clopotele-ncep să sună
 În zori cu glasul lor duios,
 Răsună-n undele lor tainici
 Chemarea Domnului Christos.

“Veniți cei osteniți la Mine,
 Cei osteniți și apăsați,
 Odihnă, pacea Mea cea Sfântă
 Și mângâiere – o să aflați”!

Răsună munți răsună dealuri,
 Pământu – ntreg de glasul Sfânt,
 Se pleacă - n față - I toată firea,
 Văzduhul tot cu nori și vânt.

Dar omul, singura făptură,
 Împodobit cu chip ceresc,
 Azi nu mai vrea să ia aminte
 La glasul cel Dumnezeiesc.

D. Iuga: În povești, Poienile Izei, 2000

Diavolul

Oamenii își închipuie pe drac negru, cu coarne, coadă, la un picior copită de cal, celălat ca la om. Are mai multe nume: Ucigă-l toaca, Necuratul, Nichipercea, Sărsailă, Scaraoțchi sau Satana - șeful dracilor -, Ducă-se pe pustii, Intunecilă, Michiduță, Impelițatul. Dracul a fost lăsat de Dumnezeu pe lume ca să încerce credința oamenilor și a-i ispiti la rele. Și Adam și Eva au fost izgoniți din rai din cauza diavolului schimbat în șarpe.

Diavolul stă, de obicei, în pietre și vâi adânci, întunecate. În anumite case îl atrage necredința în Dumnezeu, beția, curvăria. Nu intră în casele unde este credință în Dumnezeu, pace și omenie. Poate fi scos din casă prin posturi, ajun și rugăciuni.

Dracul ieșe pe pământ mai ales în case și mori pustii. Ia infățișare de măț, stă în locuri necurate: mori părăsite, stânci, în case în care nu s-a făcut feștanie.

Se zice că Necuratul poate face 99 de isprăvi.

Despre oamenii care încearcă să se spânzure sau să se otrăvească și sunt salvați, se zice că-s vânduți dracului.

Feciorul străin

La o moară pustie au făcut fetele șezătoare. Stăteau mult în șezătoare, lucrau, râdeau, jucau - dar totdeauna plecau acasă înainte de miezul nopții. Intr-o seară, au râs, au jucat, au glumit, au spus povești și au rămas după miezul nopții. Una dintre fete și-a terminat lucrul, caierul, și s-a culcat pe cupitor. La un timp au văzut întrând în casă un fecior frumos. Toate se întrebau de unde ar fi feciorul, că nu l-au mai văzut până atunci. Una dintre fete a scăpat fusul jos; aplăcându-se să-l ridice, a observat că are copite de cal la picioare. Ea le-a anunțat pe fete și toate au ieșit afară, uitând de fata de pe cupitor. Când au ajuns la o casă mai apropiată, au intrat repede în casă, dar au văzut că lăsaseră fata cealaltă acolo. S-au întors, toate, s-o cheme și pe ea, dar au văzut că acolo erau mai mulți, 10-12 feciori cu copite, care jucau și strigau fără glas de om:

Pe tăt cuiu - mățăcuiu

Și pe horn - un cap de om.

Ele au văzut pe horn capul fetei, iar pe cuie, înșirate, mațele ei. S-au speriat, au fugit și au dormit tăte la o casă.

Descântecul la soc

Intr-o seară, fetele au văzut că nu le vin feciori în șezătoare. Au zis să margă la un soc, să descânte ca să aducă feciori. S-au dus la soc cu un cuțit și au zis:

Ieși țâțoc din soc,

Să te pun pe foc,

Focu să-ncălzască,

Feciorii să ne sosască!

Când au sosit înapoi la șezătoare, au venit și niște feciori frumoși, toți instruși cu verde. Când le-au luat la joc, au văzut că toți au copite de cal. De atunci fetele nu mai merg la soc să descânte pentru a aduce feciorii.

Oamenii lupi pe Cetățea

In vârful Cetățelui este o poartă mare de fier. În joia mare, seara, este foc mare: ard

Şervețel vărgat

Peste casă aruncat.

(Cucerirea)

banii care se zice că-s acolo și în jurul focului joacă dracii. In vinerea mare, o fetiță a mers acolo să culeagă brânduși și a văzut o haită de lupi, iar unul din ei șchiop. Deodată s-au dat de trei ori peste cap și s-au făcut oameni și au intrat pe poarta aceea.

Strâgoaica

Și oamenii spânzurați sau otrăviți umblau noaptea pe pământ, până la șase săptămâni, se făceau strigoți. O fată s-o ibdit cu un fecior și o rămas tăroasă. Feciorul n-a mai vrut să-o ieie de nevastă și ea, făcându-și să piardă copilul, a murit. Dar mai umbla noaptea prin sat. O prietenă de-a ei s-a sculat către două-tri noaptea să margă cu un frate după fân, la deal. Văzând că nu este apă în casă, a mers să aducă. La fântâna o văzut că stă prietena ei, despre care știa că-i moartă, care i-a spus:

- Ce te uiți așa la mine, tu Mări, ori nu mă cunoști!

Ea a aruncat găleata și a fugit în casă. Le-a povestit celor din casă ce a văzut și apoi i-a curs sânge din nas.

Pocitania de pe pod

O femeie s-o întâlnit noaptea, Tânăr, venind de la șezătoare după miezul nopții, cu o pocitanie de om pe pod. La capătul podului era un verișor de-al ei și i-o spus că văzut. Atunci verișorul o strigăt tare:

- Hei, cine ești? De unde ești?

Nu i-o răspuns. După ce a ajuns acasă, a stins lampa și s-a culcat. Numa ce aude că se deschide ușa și cineva zice:

- Is aici, ce-ți trebuie?

El și-o făcut cruce cu mâna stângă și a zis:

- Ptiu, ucigă-te crucea, dar tu ești, diavole?

Odote și Vârvară

Mai demult, umbla dracul pe pământ, însotit de două femei și tot striga:

- Odote mă mână,

Vârvară mă-ntoaarce,

Da' ce focu meu m-oi face?

Cele două femei erau vrăjitoare, ele îl mânau și chemau pe diavol să umble pe uliți, noaptea, până la cântatul cocoșilor.

Moașa și dracul

Era o femeie care a moșit la tot satul. În-o noapte a venit cineva la fereastră și a strigat-o să vină că nu-i poate naște nevasta. Ea s-a îmbrăcat și a ieșit cu aceea. O mers până în capătu satului, unde era o coastă cu pietre albe.

A deschis o stâncă mare și au intrat în lontru. Era parcă o peșteră, cu mai multe încăperi. În-o încăperă erau numai capuri de oameni, în alta era o femeie frumoasă care avea dureri de făcut copil. Dracul le-a lăsat singure. Moașa o întrebăt-o cum de a ajuns acolo? Femeia i-a spus că măsa o tot trimitea dracului, până în-o noapte, când a venit și a luat-o.

După ce a moșit, s-o născut fecior, dracul a dus-o la o grămadă mare cu bani să-și ia câți vrea. Ea și-a luat bani cât o putut duce.

Dracul i-o zis să nu spună la nime ce-a făcut aici, că și-a vai de capu ei. Ajunsă acasă, bărbatu o întrebăt-o de unde are atâtia bani. Ea a spus că a strâns de când moșește.

Dar când o fost pe patul de moarte, ea o povestit la bărbat unde o fost și ce-o văzut. Și, atunci, bărbatul o văzut că ceva nevăzut o tot ridică în sus și o dă cu capul de perete și de pat, până o omorât-o.

Cătana cu șapcă roșie

O femeie avă o mătușă într-un sat vecin, da' fără copii. Când s-o îmbolnăvit, o trimis după nepoată.

Bătrâna i-o povestit că-i slabă și-a muri, dar ea să-i ia tăte hainele ei, care erau

Creștinii noștri din vechime
Pe sub pământ zideau altare
Și pe furiș în miez de noapte,
Mergeau cu toții la - nchinare.

Azi stau lăcașurile sfinte
Pe înălțimi strălucitoare,
Dar căți creștini le calcă pragul
În zilele de sărbătoare ?

Vai, masa Domnului e - ntinsă,
Dar cei poftiți nu vin la ea;
Ei n - aud glasul Lui ce strigă:
"Veniți creștini, la masa mea !

Veniți, veniți cu umilință
În fața Sfântului Altar,
Veniți să dezbrăcăm păcatul,
Să ne - nnoim cu al Său har !

1240

De nașterea Preacuratei

Nașterea Ta, Preacurată,
Maica Soarelui
Veselește lumea toată
Maica Soarelui.

Soarele-i Iisus Christos,
Fiul Maicăi preafrumos.

Tu, Luceafărul din zori,
Cer de-a pururi fără nori,

Coborât să-și dea viață
Pentru păcatos.

Scară toată asternută
Cu frumoase flori.

Tu de nu ai fi sosit
Nici Christos n - ar fi venit.

Tu ești Scara cea de flori
Cu un capăt peste nori.

Scară dacă nu era,
Domnul nu se cobora.

Tu ești Cerul preafrumos
Și - ai atras pe Domnul jos

Tu ești minunatul Rai,
L - ai atras pe - al nostru plai

Numai sănu - ți Preacurat
Vrednic Sieși l-a aflat,

Să coboare Cel Preasfânt
Pe al nostru trist pământ.

A scăpat Ca prin urechile acului.

La vederea Ta, Marie,
Ne - am umplut de bucurie

Și - am cântat un cânt duios
Că s - apropie Christos:

Să ne - aducă iar lumină,
Să ne mântuie de vină.

Tu prin Fiul Tău Preasfânt
Dat - ai pace pe pământ

Și - ai făcut să vină iară
Mult dorita primăvară.

De aceea noi, Marie,
Lăuda - Te - om în vecie ...

O, Marie, dulce nume,
Mai coboară - n astă lume

Care plânge și suspină
Ispășindu - și marea vină.

Fie - și milă, dulce Mamă,
Și de cei ce nu Te cheamă.

Maică Sfântă și Fecioară,
Lumea - ntreagă Te imploară

Să ne - aduci Tu pacea iară
Că trăim viață amară.

Pacea sfântă, cea de sus,
A Preabîndului Isus ...

Și cu noi să tot rămâie
Până Te - om vedea, Marie,
Și - om vedea pe Fiul Tău,
Pe Preabunul Dumnezeu.

Alte referințe:

Zori de nu s - ar mai ivi,
Soarele n - ar răsări;
Și de n - ar fi soare, toate,
Toate ar pieri.

Tu ești Raza Soarelui
Și vestești venirea Lui
Și că iarăși va deschide
Poarta raiului.

La surâsul Tău preasfânt
Toate - au izbucnit în cânt,
Toate câte sunt în ceruri
Și pe - acest pământ.

Îngerii - au cântat în cor
Că Tu ești Regina lor,
Iară noi că ești Măicuța
Noastră - a tuturor.

pregătite în desagi, să le lase în capătu satului, că de nu, va fi vai de capu ei.
Nepoata nu s-o îndurat să le lase între hotare și le-o purtat ea. După un timp, o
văzut că în fiecare noapte intră o cătană cu șapcă roșie la ea. A noua seară s-o
deschis ușile și ferestile și iar o vînuit cătană. Ea s-o speriat și o fugit pe fereastă și a
tăt strigat după ajutor. Nime n-o auzit-o. Cătană i-o omorât copilu.

Omul bețiv și dracu

Un om bețiv și-o vândut sufletul și partea lui de rai pentru o litără de țuică. Înt-o
noapte, fiind bat, s-o întâlnit pe pod cu dracul, care i-o zis:

- Hai, că ești a meu, că doară țai vândut partea de rai!

Atunci el o zis:

- Ucigă-te crucea! și o cumpărat doi litri de țuică și s-o răscumpărat partea
lui de rai.

Cât o cumpărat de la drac, i-o dat-o înapoi de două ori mai mult pentru
răscumpărarea celor vândute.

Fata și dracul

La o moară pustie era șezătoare și în fiecare noapte venea dracul sub formă de fecior.
O fată mândră și credincioasă și-o făcut cruce și o zis către celelalte fete să margă
acasă că ea rămâne să-l sperie pe drac să nu mai vină acolo.
O rămas. După miezul nopții o venit un fecior frumos. A tot căutat pe acolo zicând
că-i miroase a carne de om. Tot căutând prin moară, i-o sărit fata în spate și l-o
bătut măr pe fecior, zicându-i să nu mai vină pe acolo:

- Du-te în văile săci

Și-n stâncile reci!

De atunci dracul nu s-a mai apropiat de moară.

Săliștea de Sus. De la Ioana Grad, 60 ani, Irina Juga, 41 ani, Anuța Grad, 81 ani, Anuța Juga, 77 ani, Nița Borodi, 79 ani, 1983.

Atmosfera

Norii sunt aburii mărilor și apelor.

Ploaia este trimisă de Dumnezeu. Despre potop se știe numai din biblie. Ploile cu
puicioasă sunt semn că oamenii și-au pierdut credința.

Ca să vină ploaie se fac slujbe și rugăciuni de către preot și oameni. Aceste
rugăciuni se fac la biserică, unde vin femei văduve și copii.

Ca să alunge ploaia, se trag clopotele la biserică.

Ca să oprești furtunile mari, tunetele și fulgerele, se pun pe foc mătisoare sfintite în
ziua de Florii. Sau se scoate cociorva și lopata de la cuptor, în curte. Tot pentru
îndepărțarea furtunilor, un băiat mezin, sau fetiță mezină ieșe afară cu căciula sau
năframa în mână, le azvârle spre nori și cu față spre cer rostește, arătând în toate
direcțiile:

Du-te, ploaie, încolo și încolo

Și nu fărâma ocolu!

Dacă se aud clopotele de departe, se zice că va ploua.

Tunetul și trăsnetul nu se apropie de casă dacă ai pus la casă o piatră găurită și
mâte sfintite. Este bine să se zică și rugăciunea "Visul Maicii Domnului".

Când tună prima dată se ia o piatră și se dă în cap de trei ori, zicând:

Așa să sie și capul de tare

Ca piatra.

Vântul este ținut legat de Omul apelor și-i dă drumul numai când vrea el.

Roua este folosită de femei pentru a vindeca ulcioarele de la ochi. Dimineața,
înainte de răsăritul soarelui, se ia rouă de pe fereastră și se dă pe la ochi, zicând:

Cum se trece rouă de pe fereastră

Așé să se ducă și ulciorul de la ochiul meu!

Alte femei se uită la un gard de scânduri, unde e sărit cepul și zice:

Cum o sărit cepul,

Așe să se ducă și ulciorul meu:

Cu i în aia(sta) sară

Să nu sie pe diseară!

Dacă negura se lasă peste sat și peste lunci, va fi vreme bună. Când se duce prin
văi și dealuri și stă la vârf, va fi timp urât și ploaie.

Ce-i rotund

Și fără fund?

Curcubeul l-a lăsat Dumnezeu ca semn că nu va mai omorî lumea cu apă. Când se arată, e semn că nu va mai ploua. În prima zi din an când se vede curcubeul, se uită care culoare este mai lată, aşa va fi recolta din acel an:

- verde - fân;
- galben - grâu, mălai;
- roşu - secetă;
- albastru - ploaie.

Oamenii cred că curcubeul se lasă într-o apă, să beie. Cine poate să mergă în coate și gerunte până acolo, va avea o mare bucurie sau va găsi o comoară.

Când curcubeul este pe cer, se descântă de gușă:

Curcubău, bău,
Bé apă din tău,
Bé de unde-i bé,
Bé dint-o ulcé,
Bé din guşa mé:
Guşa mé cát o mărgé,
Şi a ta cát o ulcé,
Guşa mé cát o mărgică,
Guşa ta cát o ulcică!

Săliștea de Sus. De la Irina Chiș, 79 ani, 1983.

Jertfe

Demult, se jertfeau din toate animalele omului cele născute întâia dată, la prima fătare: primul vițel, primul miel, primul purcel, primul pui etc. Acestea trebuiau să fie sănătoase. Se țineau șase luni, după care se jertfeau. Ele nu se tăiau cu cuțitul sau securea, ci erau omorâte cu lemn sau începută cu un ac ce se înfigea în cap, să nu curgă sânge. Lemnul sau acul erau păstrate pentru jertfele următoare. Fiecare familie făcea o vatră anume pentru jertfă, unde se ardeau animalele, iar cenușa se punea într-un vas cu apă, anume făcut. Vasul se făcea dintr-un gorun, se cioplea ca o covată, ca să încapă cenușa și apa. Gorunul îl alegea capul familiei, care îl și aducea acasă și îl cioplea. Cenușa era sfînțită de preot imediat după ardere. În vasul cu apă și cenușă se spălau toți ai casei, apoi se arunca pe pământ, fiind jertfa lui. Se credea că astfel pământul va da roade bogate. Vasul în care se amesteca apa cu cenușa era folosit numai pentru aceasta și se păstra în podul casei. Acestea se făceau demult, astăzi lumea le-o lăsat.

Săliștea de Sus. De la Ioana Grad, 60 ani, Ioana Vlad, 68 ani, 1983.

D. Iuga: Meștera țesătoare Irina Ștef Săvulea, Săpânța

A trecut ca valiza prin gară.

Colecția AUGUSTIN MICU, Cicârlău, 2002

O, Marie, nume sfânt,
Azi când vîi pe - acest pământ
Să ne - aduci și haruri multe
De la Cel Preasfânt;

Să ne - mpaci cu Fiul Tău,
Să ne scapi de tot ce - i rău
Și cu toții să iubim
Pe bunul Dumnezeu.

1241

Mila Maicii Domnului

Ochi preablânzi, miloși, de Mamă,
Mila Maicii Domnului
Toți creștinii azi Te cheamă,
Mila Maicii Domnului.

Pleacă-Ți ochii blânzi, Preabună,
Să-ți vezi fișii cum se-adună.

Vezi cum plâng și cum suspină
După blânda Ta lumină ! ...

Toți venim cu doruri multe
Ca Măicuța să ne - asculte:

Cei bătrâni vin azi, Fecioară,
Poate cea din urmă oară,

Să - ți mai facă o cunună
Și să - ți ceară - o moarte bună.

Scapă - i Maică de osândă
Ca să - ți vadă față blândă,

Pentru cinstea ce - ți arată
Du - i la veșnica răsplătă.

Vin bărbați mâncăți de rele
Și femei în mare jele,

Vin să - și plângă jalea lor
La Măicuța milelor;

Vin să - ți ceară ușurare
Că ești ultima scăpare,

Și - ajutor vin să - ți cerșească;
Pruncii bine să și - i crească

Ca după - această cale lungă
Toți în ceruri să ajungă.

Vin și fete și feciori
Cu un lung sirag de flori;

Să - i păzești curați și sfinți,
Cinstitori de - ai lor părinți.

Vin și scumpii copilași -
Să - i păstrezi tot îngerași ...